

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В ОБОРОННІЙ СФЕРІ

Олександр Зайківський,
*старший науковий співробітник
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України*

Розглянуто законодавство України, що визначає державну політику в оборонній сфері, стосовно врегулювання питань щодо забезпечення реалізації прав інтелектуальної власності в процесі підвищення обороноздатності держави. Вказано на необхідність удосконалення законодавства щодо чіткого визначення всіх можливих порушень зазначених прав і забезпечення невідворотності покарання за здійснення порушень прав інтелектуальної власності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, оборонна сфера, об'єкти права інтелектуальної власності, порушення прав інтелектуальної власності, озброєння та військова техніка, військово-технічне співробітництво

Існування будь-якої держави залежить від якості виконання нею своїх функцій у всіх сферах суспільного життя — економічній, політичній, науковій, культурній тощо. Ці сфери рівнозначно важливі для розвитку держави та її процвітання. Проте є сфера, яка найбільш акумулює в собі досягнення та здобутки всіх інших сфер, а від ефективного її функціонування залежить саме існування держави. Йдеться про оборонну сферу, яка до певного часу ніби перебуває в сплячому режимі, але завжди повинна бути готова виконати свою роль із захисту держави. Тому й увага держави до цієї сфери повинна бути завжди особлива. У цьому переконалась, на превеликий жаль, дуже болісно, і держава Україна.

Олександр Оністрат,
*старший науковий співробітник
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України,
кандидат технічних наук*

За роки незалежності України оборонній сфері приділяли надто мало уваги, чиновники займалися не її розвитком, а розвалом і грабуванням. Наслідки цього ми всі побачили навесні 2014 року, хоча Конституція України [1] саме захист суверенітету і територіальної цілісності України відносить до найважливіших функцій держави. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності покладаються на Збройні сили України. Проте задля того, щоб Збройні сили

України могли виконати свою найважливішу функцію, вони мають бути всебічно підготовлені та відповідним чином забезпечені. Це залежить від якості виконання своїх функцій усіма гілками влади — Президентом України як Верховним Головнокомандувачем Збройних сил України, Верховної Ради України, яка визначає засади внутрішньої і зовнішньої політики, Кабінетом Міністрів України, який забезпечує державний суверенітет і здійснює заходи із забезпечення обороноздатності України [1], а також судовою гілкою, яка повинна стимулювати всі інші гілки через невідворотність покарання за неналежне виконання своїх функцій із забезпечення обороноздатності держави та підготовки до оборони України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років питання визначення можливих шляхів підвищення обороноздатності держави перебувають у фокусі досліджень провідних українських науковців, серед яких В. Горбулін, В. Ліпкан, І. Оніщенко, С. Жук, М. Сунгуровський, О. Мельник, В. Бегма, О. Свергунов, А. Сухоруков, Я. Жаліло, В. Бадрак та інші, що свідчить про значний науковий інтерес до цієї проблематики.

Проте більшість фахівців зосереджують свою увагу на питаннях забезпечення Збройних сил України озброєнням та військовою технікою, тоді як питання визначення ролі інтелектуальної власності в оборонній сфері залишаються поза пильною увагою.

Питання охорони інтелектуальної власності у різних сферах суспільного життя досліджувало багато вітчизняних науковців, зокрема О. Орлюк, Г. Андрощук, О. Бутнік-Сіверський, Л. Глухівський, Ю. Капіца, П. Цибульов, О. Пічкур та інші. Однак питання впливу інтелектуальної власності на забезпечення обороноздатності держави залишаються малодослідженими.

Без теоретичного обґрунтування засад формування державної політики

із забезпечення обороноздатності держави з урахуванням питань інтелектуальної власності, що впливають і впливатимуть на всі сфери життєдіяльності держави, забезпечити обороноздатність неможливо, що й визначає **актуальність** цієї публікації.

Метою статті є аналіз законодавства України щодо державної політики в оборонній сфері стосовно врегулювання питань із забезпечення реалізації прав інтелектуальної власності в процесі підвищення обороноздатності держави.

Відповідно до Закону України «Про оборону України» [2] оборона України — система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, та інших заходів, що мають здійснювати державні органи з підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Від якості розроблення, а головне якості — реалізації на практиці зазначених заходів залежить обороноздатність держави, тобто здатність держави до захисту у разі збройної агресії. Вона складається з матеріальних і духовних елементів та є сукупністю воєнного, економічного, соціального та морально-політичного потенціалу у сфері оборони.

Для забезпечення належного рівня національної безпеки і оборони будь-якої держави необхідно постійно та систематично працювати всім центральним органам виконавчої влади (ЦОВВ) в мирний час.

Так, підготовка держави до оборони в мирний час включає, серед іншого:

- формування та реалізацію воєнної, воєнно-економічної, військово-технічної та військово-промислової політики держави;
- розвиток військово-промислового комплексу, створення сприятливих умов для виробництва озброєння, військової техніки (ОВТ) і майна в необхідних обсягах;
- розвиток військово-технічного співробітництва (ВТС) з іншими дер-

жавами з метою забезпечення Збройних сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів озброєнням, військовою технікою і майном, які не виробляються в Україні;

- забезпечення розвитку військової науки, формування науково-технічного і технологічного набутку для створення високоефективних засобів збройної боротьби [2].

Щоб забезпечити належний рівень обороноздатності держави ці заходи мають бути спрямовані на створення та впровадження новітніх технологій у всіх сферах, особливо при розробці ОБТ, що передбачає створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності. Ефективність цього процесу в основному залежить від цілеспрямованої державної політики щодо створення сприятливих умов для охорони інтелектуальної власності в процесі перетворення інтелектуального потенціалу в конкретний інтелектуальний продукт, а також забезпечення рівних умов для реалізації своїх прав усім учасникам процесу та невідворотності покарання за порушення прав інтелектуальної власності.

Яким чином і наскільки ефективно це реалізовано в нашій державі, можливо дослідити на основі аналізу законодавчих та інших нормативно-правових актів України.

Основні принципи внутрішньої політики України у різних сферах, у тому числі національної безпеки і оборони, а також засади зовнішньої політики України визначені Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [3].

До основних засад внутрішньої політики у сфері національної безпеки і оборони належать, серед іншого:

- зміцнення обороноздатності держави, посилення відповідальності органів державної влади всіх рівнів за неналежну підготовку і забезпечення безпеки держави;

- забезпечення оснащення Збройних сил України новітніми видами військової техніки та озброєнь, відновлення спроможності оборонно-промислового комплексу щодо впровадження новітніх технологій як на основі кооперації з державами-партнерами, так і впровадження власних замкнених циклів створення військової техніки та озброєнь.

Разом з тим, у гуманітарній сфері однією з основних засад внутрішньої політики є забезпечення ефективного захисту права інтелектуальної власності.

Окрім того, забезпечення національних інтересів і безпеки України та розширення міжнародного співробітництва з метою залучення іноземних інвестицій, новітніх технологій та управлінського досвіду в національну економіку в інтересах її реформування, модернізації та інноваційного розвитку відображено серед основних принципів забезпечення зовнішньої політики [3].

За роки незалежності України розроблено та прийнято багато нормативно-правових актів, державних програм розвитку та інших документів щодо забезпечення обороноздатності держави. Проте всі вони майже не виконувалися, що призвело практично до повної руйнації обороноздатності. Підтвердженням цього є анексія Криму та бойові дії на Донбасі внаслідок агресії Росії. Лише після цього всі гілки влади зрештою усвідомили важливість вирішення проблем, які давно назріли в оборонній сфері. Нормативно-правові акти стали не тільки розроблятися, й утілюватися в життя.

Затверджено такі документи: Стратегія сталого розвитку «Україна — 2020» [4], нові редакції Стратегії національної безпеки України [5] та Воєнної доктрини України [6], Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України [7].

Стратегія сталого розвитку «Україна — 2020» [4] передбачає в рам-

ках чотирьох векторів руху (розвитку, безпеки, відповідальності та гордості) реалізацію 62 реформ і програм розвитку держави.

Зокрема, за вектором безпеки передбачається проведення таких реформ: системи національної безпеки та оборони; оборонно-промислового комплексу; захисту інтелектуальної власності тощо.

Першочерговою є реалізація реформи системи національної безпеки та оборони, головною метою якої є підвищення обороноздатності держави, реформування Збройних сил України та інших військових формувань України відповідно до сучасних вимог та з урахуванням досвіду, набутого у ході антитерористичної операції, а також розвиток оборонно-промислового комплексу для максимального задоволення потреб армії. У Збройних силах України пріоритет має бути наданий упровадженню нових зразків озброєння та військової техніки.

Стратегія національної безпеки України [5] визначає, що «запорукою національної безпеки і відновлення територіальної цілісності України є потужні Збройні сили України, інші утворені відповідно до законів України військові формування, що забезпечені сучасним озброєнням і військовою технікою, активна зовнішньополітична діяльність».

Основними завданнями у сфері підвищення обороноздатності держави є:

- модернізація і випереджувальний розвиток оборонно-промислового комплексу, нарощування його виробничих потужностей, вироблення конкурентоспроможних на світовому ринку озброєнь і військової техніки, імпортозаміщення та збільшення власного виробництва критичних комплектуючих і матеріалів;
- поглиблення оборонно-промислового та військово-технічного співробітництва з іншими державами, насамперед державами-членами НАТО, ЄС, досягнення повної незалежності від Росії у питаннях ви-

робництва озброєнь та військової техніки;

- підтримка перспективних, практично спрямованих наукових досліджень у сфері національної безпеки і оборони тощо [5].

Зазначено також, що реалізація Стратегії національної безпеки України буде відбуватися на основі не лише національного оборонного, безпекового, економічного, а й, що дуже важливо, інтелектуального потенціалу.

Воєнна доктрина України [6] визначає, що «воєнно-економічне та військово-технічне забезпечення воєнної безпеки держави безпосередньо залежить від оборонно-промислового комплексу країни (ОПК)».

Оборонно-промисловий комплекс — сукупність підприємств, установ і організацій промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують і утилізують продукцію військового призначення, надають послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення сил безпеки і оборони, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвійного використання, надання послуг військового призначення під час виконання заходів військово-технічного співробітництва України з іноземними державами [6].

Відповідно до зазначених нормативних актів, основні зусилля планується зосередити на радикальному оновленні якісних характеристик озброєння і військової техніки, у тому числі прийняття на озброєння принципово нових зразків, розроблених на основі сучасних технологій.

Як бачимо, у цих документах усе більше акцент робиться на оснащенні Збройних сил України та інших, утворених відповідно до законів України, військових формувань новітнім ОВТ, розроблення яких неможливе без упровадження сучасних технологій, створених на основі об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ).

Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України [7] визначає, що досягнення необхідних спроможностей складових сектору безпеки і оборони залежить зокрема, від підвищення ефективності наукової та науково-технічної діяльності в інтересах безпеки і оборони.

Окрім того, основні напрями економічного забезпечення сектору безпеки і оборони передбачають, серед іншого, розроблення, освоєння і впровадження новітніх технологій [7].

Розроблення ОВТ для оснащення Збройних сил України та інших військових формувань здійснюється згідно із Законом України «Про державне оборонне замовлення» [8], за яким «володіння, розпорядження та використання, у тому числі на умовах оренди, об'єктів, продукції та потужностей, створених в результаті виконання оборонного замовлення, здійснюється в порядку, визначеному законодавством України, з додержанням зобов'язань щодо охорони прав на створені об'єкти права інтелектуальної власності» [8].

Порядок виконання державного оборонного замовлення визначено постановою Кабінету Міністрів України «Питання державного оборонного замовлення» [9]. Нею затверджено, зокрема, Типовий державний контракт на виконання дослідно-конструкторської (науково-дослідної, технологічної) роботи за державним оборонним замовленням, що має розділ «Право інтелектуальної власності», п. 32 якого передбачено, що «майнові права інтелектуальної власності на науково-технічну продукцію, право на її використання, розпорядження та на дозвіл або заборону використання іншими особами в установленому порядку передаються виконавцем замовникові». Крім того, до обов'язків замовника належить, серед іншого, забезпечувати охорону прав на створені об'єкти права інтелектуальної власності, а виконавець зобов'язаний провести перевірку щодо патентної чистоти об'єктів права інтелектуальної власності, що використовуються під час виконання ро-

боти, та запатентувати об'єкти права інтелектуальної власності, створені під час виконання роботи [9].

Важливим елементом у оборонній сфері є також міжнародне ВТС, основною функцією якого в сучасних умовах стало не заробляння коштів, а сприяння оснащенню Збройних сил України новітнім ОВТ. Для одержання повноважень на участь у ВТС суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю» [10] надає, серед іншого, план заходів із забезпечення правового захисту державних інтересів під час передачі іноземним замовникам об'єктів права інтелектуальної власності, що містяться в товарах військового призначення, які пропонуються для експорту.

Навіть цей короткий аналіз законодавства України дає змогу дійти висновку, що держава усвідомлює необхідність ефективної реалізації інтелектуального потенціалу українського народу для забезпечення належного рівня обороноздатності, а тому роль інтелектуальної власності стає все більше важливим фактором.

Цю тезу підтверджує і Закон України «Про національну безпеку України» [11], в якому визначено, що реалізація Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України здійснюється на основі національного економічного, інтелектуального потенціалу, що вимагає посилення державної підтримки розвитку пріоритетних напрямів науки і техніки як основи створення високих технологій та забезпечення необхідних умов для реалізації прав інтелектуальної власності.

Наявність такого положення в основах національної безпеки свідчить зо-

крема про важливість інтелектуальної власності, яка впливає у тому числі й на оборонну сферу. Тому реалізація цього напрямку державної політики з питань національної безпеки потребує:

- визначення наявних прогалів у законодавстві стосовно реалізації прав інтелектуальної власності всіма суб'єктами забезпечення національної безпеки;
- розроблення пропозицій з удосконалення законодавства з метою ліквідації виявлених прогалів;
- прийняття відповідних нормативно-правових актів та імплементації їх у суспільне життя держави.

Для того, щоб реалізація прав інтелектуальної власності в Україні в оборонній сфері відповідала кращим принципам і належній міжнародній практиці, доцільно звернути уваги на таке:

- законодавче забезпечення охорони прав інтелектуальної власності;
- чітке визначення порушень зазначених прав;
- невідворотність покарання за здійснення порушень прав інтелектуальної власності.

Разом з тим, аналізуючи нинішній стан забезпечення реалізації прав інтелектуальної власності в оборонній сфері України, можна зробити висновок про недосконалість чинного законодавства за вказаними напрямками.

По-перше, законодавством не врегульовано чимало болючих питань щодо інтелектуальної власності, зокрема щодо визначення ролі та місця самої держави у сфері інтелектуальної власності. Відповідно до Цивільного [12] та Господарського [13] кодексів України держава та центральні органи виконавчої влади (ЦОВВ) не можуть бути власниками інтелектуальної власності, проте деякі закони визнають за державою право власності на певні об'єкти права інтелектуальної власності (ОПІВ). Зокрема Податковий кодекс України [14] визначає, що «Майнові права на програмне забезпечення електронного кабінету є державною

власністю» (ст. 42–1.3), а Закон України «Про Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних» [15] зазначає, що «Обов'язковою умовою договору про створення Реєстру є повне набуття державою майнових прав інтелектуальної власності на створений Реєстр» (ст. 11).

Законодавством не визначено, яким чином держава може реалізувати свої корпоративні права на нематеріальні активи (у тому числі ОПІВ) державних підприємств у майні господарських товариств у разі, якщо вона є серед їх засновників, а також право замовника на ОПІВ, що створені при виконанні державного замовлення (особливо оборонного), у разі їх передачі виконавцем відповідно до Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [16].

Окрім того, не визначено механізм реалізації прав на ОПІВ, у разі коли право власності припиняється відповідно до Цивільного кодексу України [12], зокрема:

- відмови власника від права власності;
- звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника;
- припинення юридичної особи чи смерті власника;
- відчуження майна;
- реквізиції;
- конфіскації.

Таким чином, ОПІВ можуть бути подаровані, успадковані державою, а також передані у власність держави за результатами виконання державного замовлення або за рішенням суду. Не виключено, що серед зазначених ОПІВ можуть бути й дуже значні з погляду національної безпеки і оборони.

Тобто, у цих випадках держава фактично є власником ОПІВ. Проте юридичне закріплення права власності держави на ці об'єкти в чинному законодавстві України відсутнє, оскільки держава виключена з переліку суб'єктів права інтелектуальної власності.

Держава набуває і здійснює цивільні права та обов'язки через органи державної влади у межах їхньої компетенції, встановленої законом [12], а управління об'єктами державної власності відповідно до закону здійснюють Кабінет Міністрів України і, за його уповноваженням, центральні органи виконавчої влади [13].

Центральні органи виконавчої влади, реалізуючи право роботодавця, можуть володіти майновими правами інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору чи на замовлення, мають право на одержання патенту на службовий ОПІВ.

Проте держава, органи державної влади відповідно до Господарського кодексу України [13] не є суб'єктами господарювання, тобто фактично не можуть здійснювати функції власника.

Чинні закони не забезпечують належної правової охорони інтелектуальної власності, що стосується національної безпеки:

- не визначено правовий статус ОПІВ, які створено за рахунок коштів Державного бюджету України або відносяться до сфери національної безпеки і оборони;
- не визначено державний орган, який від імені держави та в її інтересах може здійснювати права власника ОПІВ.

Потребує спеціального статусу правова охорона ОПІВ воєнного, спеціального та подвійного призначення, зокрема визначення:

- ОПІВ, які можуть бути віднесені до сфери державної безпеки;
- який орган та за якими критеріями визначатиме ОПІВ, що стосуються державної безпеки;
- умови набуття і здійснення права власності на ОПІВ, що відносяться до сфери державної безпеки.

Відсутні також закони про службові ОПІВ та ОПІВ, які створені при виконанні державних замовлень, про комерційну таємницю тощо.

Не врегульовано питання виплати роялті за використання ОПІВ при виконанні державного, особливо оборонного, замовлення.

По-друге, підходи до визначення порушень прав інтелектуальної власності в нашому законодавстві дуже різняться. Здебільшого в законах порушення визначаються загально без визначення конкретного об'єкта, щодо якого здійснюється порушення, наприклад:

- невизнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) ОПІВ [12];
- невизнання права інтелектуальної власності чи посягання на нього [12];
- порушення права інтелектуальної власності на науковий та науково-технічний (прикладний) результат [27];
- незаконне використання ОПІВ, привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на ОПІВ, що охороняється законом тощо [24, 25].

В інших законах декларуються права чи визначаються зобов'язання без визначення їх невиконання порушеннями прав інтелектуальної власності, зокрема:

- автор ОПІВ має право на винагороду [17–22];
- майнові права на програмне забезпечення електронного кабінету є державною власністю [28];
- обов'язковою умовою договору про створення Реєстру є повне набуття державою майнових прав інтелектуальної власності [29];
- сторони державного контракту мають забезпечити охорону прав на створені ОПІВ згідно із законодавством [9];
- виконавець державного замовлення має виплатити винагороду творцеві ОПІВ згідно із законодавством тощо [9].

Деякі закони містять положення про порушення, які не прямо, але все одно

відносяться до порушень прав інтелектуальної власності, наприклад такі:

- завдання майнової та (або) моральної шкоди фізичній особі внаслідок порушення її особистого немайнового права [12];
- порушення майнових прав суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин у наслідок незаконного обмеження в умовах будь-якого спеціального режиму господарювання [13];
- безпідставне та незаконне примусове відчуження об'єктів права приватної власності за надзвичайних обставин, без попереднього і повного відшкодування їх вартості [1, 12];
- передача майнових прав на технології, створені за бюджетні кошти, для використання на території іноземних держав з порушенням порядку, визначеного законом [26], тощо.

Більш повно порушення прав інтелектуальної власності визначено в спеціальних законах щодо охорони ОПІВ.

Особливо чітко виписані порушення авторського права — наведено 9 видів конкретних порушень [17].

У законах щодо охорони об'єктів промислової власності підхід до визначення порушень інший — визначаються права власника охоронного документа, а далі зазначається, що будь-яке посягання на права власника патенту (свідоцтва), передбачені законом, вважається порушенням прав власника патенту, що тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством України [18–22]. В основному акцент зроблено на незаконному використанні об'єкта промислової власності, а щодо комерційної таємниці — на неправомірному розголошенні, збиранні або використанні.

Попри конкретизацію правопорушень у сфері авторського права та загальне визначення деліктів щодо об'єктів права промислової власності, відповідальність авторів (власників охоронних документів на ОПІВ) за здійснення ними порушень прав інтелектуальної

власності, як у спеціальних законах, так і загальних нормативно-правових актах залишається невизначеною.

Так, порушенням прав інтелектуальної власності безпосередньо автором відповідного об'єкта або власником прав на відповідні об'єкти зокрема є:

- створення корисної моделі з неправдивою інформацією про новизну і промислову придатність [18];
- використання секретного винаходу (корисної моделі) власником патенту без додержання вимог Закону України «Про державну таємницю» [23] та без погодження із Державним експертом;
- передача права власності на винахід (корисну модель) іншій особі без згоди інших власників патенту [18];
- відмова від укладення договору володільцем секретної інформації (винахідником) з державним органом (органами) щодо визначення порядку та умов охорони державної таємниці та згоди особи на реалізацію прав щодо інформації з урахуванням обмежень [23];
- неподання винахідником роботодавцю письмового повідомлення про створений ним службовий винахід (корисну модель) [18];
- патентування винаходу (корисної моделі) в іноземних державах без попереднього подання заявки на винахід (корисну модель) в Україні [18] тощо.

По-третє, невідворотність покарання за здійснення порушень прав інтелектуальної власності в Україні не завжди наступає. Це зумовлено тим, що судова гілка влади досі перебуває у процесі реформування, чимало суддів корумповані, у законодавстві жодним чином не визначено відповідальність за дії чи бездіяльність, що сприяють порушенню прав інтелектуальної власності. До цієї групи належить дуже багато порушень, для прикладу наведемо деякі з них, що стосуються оборонної сфери, зокрема:

- використання виконавцем одержаних ним результатів роботи поза меж і умов, встановлених договором;
- передання виконавцем результатів робіт іншим особам з порушенням умов, встановлених договором;
- публікація виконавцем без згоди замовника науково-технічних результатів, одержаних при виконанні робіт;
- неінформування виконавцем робіт замовника щодо заходів для захисту одержаних при виконанні робіт результатів, що підлягають правовій охороні;
- непроведення обов'язкової державної експертизи відповідно до законодавства інноваційних проектів, що інвестуються за рахунок Державного бюджету України, а також проектів, замовниками яких є органи державної влади;
- порушення законодавства в галузі державного експортного контролю;
- невизначення трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем розміру та порядку виплати авторської винагороди за створення і використання службового твору автору;
- порушення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності законів України, що призвели до виникнення збитків, втрати вигоди та/або моральної шкоди у інших таких суб'єктів або держави;
- непроведення державної експертизи для технологій та/або їх складових, які закупаються за бюджетні кошти, технологій та/або їх складових, створених або придбаних за бюджетні кошти, які передаються юридичним особам, що зареєстровані в інших країнах, або фізичним особам-іноземцям або особам без громадянства;
- невизначення під час проведення державної експертизи технологій та їх складових технологічного рівня і новизни технологій, їх складових та обладнання; конкурентоспроможності технологій та продукції, яка буде виготовлена із застосуванням цих технологій; патентної чистоти технологій, їх складових;
- передача (приватизація) цілісних майнових комплексів підприємств без урахування їх нематеріальних активів;
- невиключення у собівартість дослідних робіт оборонного призначення витрат щодо проведення досліджень на патентну чистоту, витрат на винахідництво і раціоналізацію;
- непроведення у процесі наукової та науково-технічної діяльності патентних досліджень та неоформлення звіту про патентні дослідження;
- відсутність у тактико-технічних завданнях на виконання робіт за державним оборонним замовленням вимог щодо охорони інтелектуальної власності та недотримання їх під час виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт;
- службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб.

Із вищевикладеного можна висновок, що в чинному законодавстві України існує чимало прогалин стосовно забезпечення реалізації прав інтелектуальної власності в оборонній сфері та невідворотності покарання за їх порушення.

Для забезпечення належного рівня реалізації прав інтелектуальної власності в оборонній сфері та спрямування використання монопольних прав на підвищення обороноздатності нашої держави необхідно вдосконалити законодавство, чітко визначивши всі можливі порушення зазначених прав та забез-

печити невідворотність покарання за здійснення порушень прав інтелектуальної власності.

З цією метою необхідним є не лише проведення відповідних досліджень

й їх урахування при розробленні законодавчих актів. ●

Список використаних джерел / List of references

1. Конституція України.
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-вр>.
2. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 року № 1932.
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/1932-12>.
3. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.06.2010 року № 2411. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17/para%28n163%29>.
4. Про Стратегію сталого розвитку «Україна — 2020» Указ Президента України від 12.01.2015 року № 5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06.05.2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» Указ Президента України від 26.05.2015 року № 287.
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 02.09.2015 року «Про нову редакцію Военної доктрини України» Указ Президента України від 24.09.2015 року № 555.
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>.
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 04.03.2016 року. «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» Указ Президента України від 14.03.2016 року № 92.
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92/2016>.
8. Про державне оборонне замовлення: Закон України від 03.03.1999 року № 464.
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/464-14>.
9. Питання державного оборонного замовлення: постанова Кабінету Міністрів України від 27.04.2011 року № 464. URL: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1084-2004-п.
10. Про затвердження Положення про порядок надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю: постанова Кабінету Міністрів України від 08.06.1998 року № 838. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/838-98-%D0%BF>.
11. Про національну безпеку України Закон України від 21.06.2018 № 2469.
URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
12. Цивільний кодекс України, прийнятий 16.01.2003 року // *Голос України*. 2003. № 45.
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1452597396210285>.
13. Господарський кодекс України, прийнятий 16.01.2003 року // *Голос України*. 2003. № 49. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
14. Податковий кодекс України, прийнятий 02.12.2010 року // *Голос України*. 2010. № 229-230. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
15. Про Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних: Закон України від 16.03.2017 року № 1951. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1951-19>.
16. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 року № 143.
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.

17. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 року № 3792. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
  18. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 року № 3687. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/3687-12>.
  19. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 року № 3688. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/main/3688-12>.
  20. Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем: Закон України від 05.11.1997 року № 621. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80>.
  21. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15.12.1993 року № 3689. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>.
  22. Про охорону прав на зазначення походження товарів: Закон України від 16.06.1999 року № 752. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/752-14>.
  23. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 року № 3855. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855/94-вр.
  24. Кодекс України про адміністративні правопорушення, прийнятий 07.12.1984 року. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/8074-10>.
  25. Кримінальний кодекс України, прийнятий 05.04.2001 року // Голос України. 2001. № 107. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1452597396210285>.
  26. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 року № 143. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.
  27. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 року № 848. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
  28. Податковий кодекс України, прийнятий 02.12.2010 року № 2755 // Відомості Верховної Ради України, 2011, № 13–14, № 15–16. № 17. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print>.
  29. Про Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних: Закон України від 16.03.2017 року № 1951. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1951-19>.
1. Konstytutsiia Ukrainy. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-вр>.
  2. Pro oboronu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.12.1991 roku № 1932. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/1932-12>.
  3. Pro zasady vnutrishnoi i zovnishnoi polityky: Zakon Ukrainy vid 01.06.2010 roku № 2411. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17/paran163#n163>.
  4. Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina — 2020» Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12.01.2015 roku № 5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
  5. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 06.05.2015 roku «Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy» Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 26.05.2015 roku № 287. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
  6. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 02.09.2015 roku «Pro novu redaktsiiu Voiennoi doktryny Ukrainy» Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.09.2015 roku № 555. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>.
  7. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 04.03.2016 roku. «Pro Kontseptsiuu rozvytku sektoru bezpeky i oborony Ukrainy» Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14.03.2016 roku № 92. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92/2016>.
  8. Pro derzhavne oboronne zamovlennia: Zakon Ukrainy vid 03.03.1999 roku № 464. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/464-14>.
  9. Pytannia derzhavnogo oboronnoho zamovlennia: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27.04.2011 roku № 464. URL: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1084-2004-p.

10. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok nadannia subiektam zovnishnoekonomichnoi diialnosti pounovazhen na pravo zdiisnennia eksportu, importu tovariv viiskovoho pryznachennia ta tovariv, yaki mistiat vidomosti, shcho stanovliat derzhavnu taiemnytsiu: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 08.06.1998 roku № 838. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/838-98-%D0%BF>.
11. Pro natsionalnu bezpeku Ukrayiny Zakon Ukrayiny vid 21.06.2018 N 2469. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
12. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy, pryiniaty 16.01.2003 roku // Holos Ukrainy. 2003. № 45. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1452597396210285>.
13. Hospodarskyi kodeks Ukrainy, pryiniaty 16.01.2003 roku // Holos Ukrainy. 2003. № 49. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
14. Podatkovi kodeks Ukrainy, pryiniaty 02.12.2010 roku // Holos Ukrainy. 2010. № 229-230. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
15. Pro Yedyni derzhavni reiestr viiskovozoboviazanykh Zakon Ukrainy vid 16.03.2017 roku № 1951. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1951-19>.
16. Pro derzhavne rehuliuвання diialnosti u sferi transferu tekhnolohii: Zakon Ukrainy vid 14.09.2006 roku № 143. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.
17. Pro avtorske pravo i sumizhni prava: Zakon Ukrainy vid 23.12.1993 roku № 3792. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
18. Pro okhoronu prav na vynakhody i korysni modeli: Zakon Ukrainy vid 15.12.1993 roku № 3687. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/3687-12>.
19. Pro okhoronu prav na promyslovi zrazky: Zakon Ukrainy vid 15.12.1993 roku № 3688. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/main/3688-12>.
20. Pro okhoronu prav na topohrafii intehralnykh mikroskhem: Zakon Ukrainy vid 05.11.1997 roku № 621. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80>.
21. Pro okhoronu prav na znaky dlia tovariv i posluh: Zakon Ukrainy vid 15.12.1993 roku № 3689. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>.
22. Pro okhoronu prav na zaznachennia pokhodzhennia tovariv: Zakon Ukrainy vid 16.06.1999 roku № 752. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/752-14>.
23. Pro derzhavnu taiemnytsiu: Zakon Ukrainy vid 21.01.1994 roku № 3855. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855/94-vr.
24. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia pryiniaty 07.12.1984 roku. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/8074-10>.
25. Kryminalnyi kodeks Ukrainy, pryiniaty 05.04.2001 roku // Holos Ukrainy. 2001. № 107. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1452597396210285>.
26. Pro derzhavne rehuliuвання diialnosti u sferi transferu tekhnolohii: Zakon Ukrainy vid 14.09.2006 roku № 143. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.
27. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 roku № 848. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
28. Podatkovi kodeks Ukrainy pryiniaty 02.12.2010 roku № 2755. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 2011, № 13–14, № 15–16. № 17. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print>.
29. Pro Yedyni derzhavni reiestr viiskovozoboviazanykh: Zakon Ukrainy vid 16.03.2017 roku № 1951. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1951-19>.

Надійшла до редакції 21.01.2019 року

Зайковский А., Онистрат А. Интеллектуальная собственность в оборонной сфере. Рассмотрено законодательство Украины, определяющее государственную политику в оборонной сфере, по урегулированию вопросов обеспечения реализации прав интеллектуальной собственности в процессе повышения обороноспособности государства. Указано на необходимость усовершенствования законодательства касательно четкого определения всех возможных нарушений указанных прав и обеспечения безусловного наказания за совершение нарушений прав интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, оборонная сфера, объекты права интеллектуальной собственности, нарушения прав интеллектуальной собственности, вооружение и военная техника, военно-техническое сотрудничество

Zaikivskiy O., Onistrat O. Intellectual property in the defense sphere. The legislation of Ukraine, which defines the state policy in the sphere of defense, is considered in relation to the regulation of issues related to ensuring the realization of intellectual property rights in the process of improving the state defense capability. The necessity of the improvement of the legislation is clearly indicated in order to clearly identify all possible violations of these rights and ensure the inevitability of punishment for violations of intellectual property rights.

Without theoretical substantiation of the principles of forming a state policy on ensuring the state's defense capability taking into account intellectual property issues that affect and will affect all spheres of the state's life, it is impossible to provide defense capability, which determines the relevance of this publication.

In order to ensure the proper level of national security and defense of any state, it is necessary all central executive authorities should work continuously and systematically in peacetime.

To ensure an adequate defense level of the state, these measures should aim at the creation and implementation of cutting-edge technologies in all areas, especially in the development of the objects of intellectual property rights. And this involves the creation and use of the objects of intellectual property rights. The effectiveness of this process mainly depends on targeted state policy on creating favorable conditions for the protection of intellectual property in the process of transforming the intellectual potential into a specific intellectual product, as well as ensuring equal conditions for the realization of their rights to all participants in the process and the inevitability of punishment for violation of intellectual property rights.

In order for the realization of intellectual property rights in Ukraine in the defense sphere to be in line with best principles and proper international practice, it is worthwhile to draw attention to the following:

- legislative guarantee of protection of intellectual property rights;
- a clear definition of violations of these rights;
- the inevitability of punishment for violations of intellectual property rights.

At the same time, analyzing the existing state of ensuring the realization of intellectual property rights in the defense sector of Ukraine, one can conclude that the current legislation is imperfect in these areas.

Key words: intellectual property, defense sphere, objects of intellectual property rights, violation of intellectual property rights, armament and military equipment, military-technical cooperation